

Kuidas kadus solidaarsus Eestist?

Mati Hint Pärnus loomerahva aprillpleenumil (2. aprillil) 2017

Lugupeetavad! Usun, et meie siin esindame Eesti südametunnistust. Selle usus pöördun teie poole. Meenutan ja muretsen.

1997. aasta juuli lõpu veetsime – mina ja minu abikaasa – Bourgogne’is (ajalooliselt Burgundias) perekond Blumide külalistena. Olin Pariisis ülemaailmsel lingvistide kongressil, kus minuga samas sektsioonis pidas ettekande Gilles Blumi abikaasa Riitta Välimaa-Blum. Gilles Blum on sõjaeelse ja sõjajärgse Prantsusmaa sotsialistist peaministri Léon Blumi suguvõsast. Ootamatult kutsusid nad meid kongressi järel külla oma tolleaegsesse maakodusse Bourgogne’is. Sõitsime mitu päeva ringi keltide ajaloo kõige traagilisemates kohtades (millest Jaan Kaplinski on kirjutanud luuletuse “Vercingētorix”). Kõnelesime ühiskondadest ja eriti Eestist. Eesti saatus oli neile tähtis, sest paar oli tutvunud turismireisil Tallinna, kui Gilles Blum töötas Helsingis Prantsusmaa saatkonnas. Nendest jutuajamistest kirjutasin palju üles ja olen ligi 20 aastat korranud järjest sagedamini üht Gilles Blumi lauset: **“Kui te lasete hävitada solidaarsuse Eesti ühiskonnas, siis on teiega kõik.”**

Eesti ühiskond muutus iseseisvumisliikumise ajal väga solidaarseks, isegi komparteilased ja antikommunistid ei vastandunud kõige tähtsamas. See ongi meie tookordse vaimse ja seejärel ka poliitilise vabanemise saladus.

Iseseisvuse saavutamise järel hakati promoma ideoloogiat, mis individuaalse isiksuse toetamise viigilehe varjus eitas solidaarsust ning sidusat ja empaatilist ühiskonda. Eesti peaministrid lähevad ajalukku ka selliste loosungite autoritena, nagu **“Uppuja päästmine on uppuja enda asi”** (omistatud Mart Laarile) ja **“Solidaarsus on illusioon”** (Juhan Parts intervjuus Zürichis). See on täielik vastand Soome riigijuhtide Talvesõjast alates aina ja aina korratavale põhimõttele “Ketään ei jätetä”. Kas on põhjust imestada, et kümned tuhanded Eesti inimesed valivad endale uueks kodumaaks Soome? Aga ka need inimesed seisid Balti ketis ja hääletasid iseseisvusreferendumil vaba, võrdõigusliku ja vennaliku Eesti poolt.

Kohe iseseisvuse alguses tekitas **omandireform** Eesti ühiskonnas 100 000 kaotajat. Ajaloolise õigluse taastamise viigilehe varjus algas solidaarsuse häving Eestis.

Solidaarsuse hävitamine on lõhestanud Eesti ühiskonna paljudes mõõtmetes esimeseks Eestiks ja teiseks Eestiks. Ebavõrdsust fetišeeritakse. Juba tunneb Euroopa Komisjongi muret Eesti ühiskonna ebavõrdsuse pärast (rohkem kui **kuuekordne sissetulekute erinevus vaeseima ja rikkaima viiendiku vahel**). Euroopa kõrgeim sissetulekute erinevus on saavutatud lühikese iseseisvusaja kestel. Kas kuldne ja kullatud kvintiil ei taju ohtu kogu ühiskonna stabiilsusele?

On osatud lõhkuda **põlvkondade sidusus**: nurka on surutud vanema põlvkonna suur kogemus ja eruditsioon, mille kasutamine tuleks ühiskonnale väga odavalt kätte. Kaotajateks on lõppkokkuvõttes noorte põlvkonnad, kellel kaob orientatsioon väärtuste hierarhias. Nad kujundavad oma väärtussüsteemi massi- ja meelelahutuskultuuri labasepoolses õhkkonnas. Järjest agressiivsemalt süvendatakse **lõhet digi-inimeste ja mitte nii andunud digi-inimeste vahel**, justkui testiks digiallkirja andmine inimese kõlblikkust tänapäeva ühiskonda. Digiallkiri on ainult üks näide, kuidas tegelikele

probleemidele silma vaatamise asemel keskendutakse asendustegevustele, mida on võimalik serveerida progressina. No kuidas ma annan seda digiallkirja, kui riik ei saa hakkama aegunud ID-kaartide vahetamisega? See viimane on praegu 100 000 inimesele probleem, mitte allkirja digitaliseerimine.

On tekitatud **paralleelmaailmad ametnike riigi ja kodanike riigi** näol. Eestis ei tule vist ametnikel enam kuigi tihti meelde, et nad on kodanike teenrid. Kui paljud Eesti ministrid teavad, et *minister* tähendab ladina keeles teenijat ja et peaminister peaks olema ülemteenner? Ametnike maailm on muutunud endale toiteahelaid organiseerivaks uueks klassiks otse Milovan Džilase mõttes. Samad poliitilised jõud ja isikud, kelle ideoloogiks oli solidaarsuse allahindamine, kujundasid endast uue nomenklatuuri. Ministrid, kes korraldavad ühe mastaapse majandusliku läbikukkumise teise järel, istuvad ühelt kõrgelt kohalt teisele, et seal samas vaimus vastutust tundmata jätkata. Valitsetakse nagu Eesti NSV-s ja ka valitsusevahetused ei muuda midagi.

Haldusreform oma linna ja maa erinevuse kaotamisega ületab Eesti NSV jaburused.

Ametnike riik tsementeerib ennast **salastamise** abil. Ka üsna tühise kaaluga dokumendid, otsused, määrused saavad grifi “asutusesiseseks kasutamiseks”, avaliku kasutamise piiranguga 75 aastat. Minu kohta Eesti Vabariigi õiguskaitseüsteemis tehtud häbiväärseid otsuseid saab lugeda mu kõige noorem lapselaps, kui ta elab vähemalt 80-aastaseks.

Just meie päevil lõheneb Eesti **Rail Balticu** küsimuses. Ühel pool on ametnike ja äritsejate huvigrupp, kes oma materiaalselt huvitatust esitavad rahvale suurt õnne toova projektina. Teisel pool on üha suurenev Eestit säästa püüdev huvigrupp, kui nii võib ütelda. See teine huvigrupp panustab Eesti säästmiseks oma energiat, aega ja võimaluste piirides ka materiaalseid vahendeid, vastu küsimata midagi peale Eesti säästmise.

Kaks Eestit on tõsiasi ka **eesti keele ja kultuuri vallas**: on kõrgkultuuri ja kultuurse eesti keele Eesti ning on ka agressiivse massikultuuri ja lohaka ning labase keelekasutusega Eesti. Õnneks eesti kõrgkultuur õitseb ja see on meie lootus. See on veel valdkond, kus ei elata oma mullis.

Lõhestatud ühiskonda on kergem valitseda, sest aferistlike otsuste vastu on lõhestatud ühiskonnas ühistrinnet raske organiseerida. Et lõhestatud ühiskond elab **suure eksistentsiaalse riski olukorras**, selle peale peaksid mõtlema ka võitjad, see **kullatud kvintil ja riiklikus kommunismis elavad ametnikud**.

Kuidas me oleme jõudnud sellisesse seisu? Väga suur on ajakirjanduse ja eetrimeedia ajupesev, manipuleeriv mõju. Ühiskonna arvamusega manipuleerimine on muutunud edu mõõdupuuks. Elame ühiskonnas ja kultuuriruumis, mida lisaks inimõigustele ja poliitilistele vabadustele (mõlemad osalt näilised) iseloomustatakse ka sõnadega **tõejärgne** (post-truth), **posthumanistlik** ja **posthumaanne**, **postemotsionaalne**, **postkristlik**. Üha agressiivsemalt jutlustatakse isiksuse rahvusliku ja soolise identiteedi voolavust ja voolitavust. Täna me oleme siin lootusega, et eesti intelligents jälle leiab oma vaadetes ühisosa, mis annaks jõudu loota kodanikeühiskonna edenemisele meie ainsas Eestis. Nii nagu kunagi fosforiidisõjas.

SIIN KÕNE TEKST LÕPEB, AGA VÕIBOLLA ON KA VIITED OLULISED. MÕNED LAUSED ETTEVALMISTATUD TEKSTIST JÄID AJALIMIIDI TÕTTU ETTE LUGEMATA.

Peeter Vihalemm on hiljuti mõnda neist vastandustest käsitlenud väga tõsisel arvamuskirjutises, öeldes: “Tundub nagu elataks vanade ja noorte, naiste ja meeste, Tallinna ja muu Eesti võrdluses erinevates maailmades.” Aga tema kirjutise pealkiri “Eestit lõhestab sotsiaalse aja kiirendajate ja aeglustajate vastasseis” (EPL 24. märtsil 2017) pehmenab need vastandused sotsiaalmeedia ja nutiseadmete kasutamise ealisteks erinevusteks. Siis ju vastandused pehmeneksid, kui vanem põlvkond lahkub ja peale tulevad järjestikused nutiseadmetest meelelahutussaadeteid vaatavad ja manipuleerimisele altimad põlvkonnad. Kardan, et Eesti sotsiaalseid lõhesid ei paranda nutiseadmed ega ka meelelahutuse domineerimine.

Via baltica 10 vuotta.

YLE TV1 dokumenttiohjelmät 2001. 1:30. Soome keeles

Toimetaja **Jyrki Saarikoski** vestleb Tallinnas Soome Suursaatkonnas nelja eestlasega: rahvasaadik **Marju Lauristin**, prof **Mati Hint**, toimetaja **Barbi Pilvre**, Eesti Euroopa Liidu asjade ajaja **Henrik Hololei**. Teema: 10 aastat Balti riikide iseseisvumisest. – Dokumentaalkaadrid varasemast: **Vilniuse veresaun** 12./13. jaanuari ööl 1991 ja Gorbatsõvi reaktsioon sellele, Soome valitsuse istung: president **Mauno Koivisto** ja peaminister **Harri Holkeri**. Minister **Max Jakobsoni** kommentaar, Riia vereohvrid 20. jaanuaril, Soome toimetaja Ulla-Maija Määttäneni reportaaž Tallinnast Vabaduse väljaku solidaarsusmiitingult. – **Heinz Valk** on kriitiline äärmusliberalismi suhtes. **Toopea ründamine 15. mail 1991.** – Intervjuu **Kaur Kenderiga**, kes eitab eesti kultuuri ja naeruväärustab Eesti iseseisvusvõitlust (ise nautides elu iseseisvas riigis). – 26. minutil **Mati Hint**: Eesti riigil läheb hästi, rahval mitte nii väga, rahvuse tulevik on toodud ohvriks lähiesmärkide saavutamisele. – Intervjuud Vilniusest: **Algirdas Brazauskas**, Leedu sotsiaalsed olud, **Vytautas Ladsbergise** iroonia (eestlased mängivad Põhjamaa riiki). – 43. minutil **Mati Hint**: Lääs dikteeris meile Läänega ühinemise tingimused, meilt ei küsitud. – Suursaadik **Anna Žigurre**. **Dainis Īvans**, Riia 2001. Kalingrad ja Baltiisk 2001. **Pertti Joenniemi**. **Max Jakobson** Eesti piirilepingust Venemaaga. **Toompea vallutamise katse 15. mail 1991**. **Eduard Toman**, Vene Draamateater. Ajakirjanik **Paavo Kangur**. Elcoteq. – **Barbi Pilvre (1:23): On hea, et on tekkinud suured palgaerinevused, eestlased tahavad, et on rikkad ja vaesed (Mati Hint: “Vaesed ei taha!”)**. Lõppsõnas **Lauristin** eitab klassiühiskonna olemasolu Eestis, **Hint** tunneb muret tuleviku pärast, **Hololei** ja **Pilvre** leiavad, et kõik on hästi.